

Arnout Jaspers: Wat is de jaarlijkse schade van kinderen krijgen? Misschien kan Pointer daar ook eens een onderzoekje aan wijden.

Posted on 14 december 2024 by Arnout Jaspers

Pointer noemt zichzelf het onderzoeksjournalistieke platform van KRO-NCRV, maar blijkt in de praktijk net zo'n hetzerig clubje als Zembla. Het frame van beider documentaires is doorgaans simpel: 'Industrie slecht, overheid liegt, actiegroep heeft gelijk'.

Maar slechter nog dan de industrie is uiteraard de landbouw.

'Ongezonde lucht kost Nederland 18 miljard: landbouw grootste boosdoener'. Dat is [de kop](#) boven hun meest recente project in het kader van het thema 'Vies Geld'. In het wereldbeeld van Pointer is alles wat met het gebruik van fossiele brandstoffen te maken heeft 'vies' en dan weet je eigenlijk al genoeg over hun ideologische kokervisie.

Een theoretische exercitie

Om op die 18 miljard euro per jaar uit te komen, heeft Pointer een berekening gedaan volgens de methode van het Europees Milieuagentschap (EEA). Dat is een theoretische exercitie: op basis van uitstootgegevens van allerlei luchtverontreinigende stoffen (fijnstof, ammoniak, NO₂, etc.), en een model over de schade die elke stof – afhankelijk van de concentratie in de lucht – aan de gezondheid veroorzaakt, kun je een schatting maken van de totale schade per jaar aan de Nederlandse bevolking. Dat is die 18 miljard euro.

Volgens dat EEA-model veroorzaakt luchtverontreiniging een grotere kans op astma, hart- en vaatziekten, longkanker en COPD. De schade bestaat uit extra medische kosten om mensen met die aandoening te behandelen en de economische schade van extra verzuimdagen als gevolg van die kwalen.

Het is al principieel problematisch om aan zulke zeer diffuse gezondheidseffecten te rekenen alsof hier sprake is van rechtstreeks oorzaak-en-gevolg. Luchtverontreiniging is namelijk nooit de primaire oorzaak van bovengenoemde kwalen (wellicht met uitzondering van zeldzame gevallen van longkanker). Niemand heeft op zijn overlijdensacte ‘fijnstof’ of ‘ammoniak’ als doodsoorzaak staan. Je kunt slechts uit grote bevolkingsonderzoeken concluderen dat mensen die in meer verontreinigde lucht leven een ietsiepietsie grotere kans hebben om aan zulke kwalen te overlijden (voor de kenners: uit zulke onderzoeken komen *relative risks* van 1,1 of 1,02 en dergelijke).

Tegenwoordig zit dat allemaal in redelijk gebruiksvriendelijke softwarepakketten, zodat ook Pointer ermee aan de slag kan. Net als de geluidsisolatiebranche, die ooit op die manier berekende dat in Nederland elk jaar 800 mensen sterven aan geluidshinder. We worden geacht dat te geloven, omdat geluidshinder stress kan veroorzaken, stress een risicofactor is voor hoge bloeddruk, hoge bloeddruk een risicofactor voor een hartkwaal, en een hartkwaal risicofactor voor eerder overlijden. En zo bewijs je dus dat het geluid van auto's dodelijker is dan ongelukken met die auto's zelf, want dat schommelt rond de zeshonderd doden per jaar.

Een boterzacht getal

Niettemin, dat deel van de kosten van luchtverontreiniging zou je met de nodige mitsen en maren nog serieus kunnen nemen. Maar dat is niet het grootste deel van die 18 miljard. Het grootste deel – helaas geeft Pointer geen percentage – bestaat uit de door luchtverontreiniging verloren VOLY's. Een VOLY is de Value of Life Year, de waarde van een jaar leven voor een EU-inwoner, en die staat momenteel op 111.470 euro.

Dat getal komt uit opinieonderzoek, waarin EU-inwoners werd gevraagd wat ze aan kosten redelijk lijkt om iemands leven met een jaar te verlengen. Niet per se medische kosten, het kan ook gaan om kostbare verbeteringen aan een gevaarlijke wegkruising of het verhogen van dijken.

Dat getal is uiteraard boterzacht, en extreem afhankelijk van de vraagstelling. Als ze aan mij zouden vragen om de waarde van een jaar langer doorleven – van een anonieme vreemde – in één getal uit te drukken, zou ik geen flauw idee hebben wat ik moest antwoorden. Men probeert dat wel wat te structureren door mensen praktische voorbeelden en dilemma's voor te leggen, maar dat getal blijft het gemiddelde van een heleboel, ver uiteenlopende slagen in de lucht.

Een supersimpele berekening

Vooruit, we doen het er maar mee: de jaarlijkse kosten van luchtverontreiniging zijn dus voor het grootste deel het jaarlijks aantal verloren VOLY's x 111.470 euro. Helaas geeft Pointer geen details over hoe ze precies het aantal verloren VOLY's berekenen, maar we kunnen dat ook aan het RIVM vragen. Die rekenen namelijk al sinds jaar en dag aan de schade door luchtverontreiniging.

Het RIVM stelt dat de levensverwachting van de Nederlander 8 maanden (2/3 jaar) korter is door luchtverontreiniging. Aangezien er jaarlijks ongeveer 170.000 Nederlanders overlijden, verliezen die $170.000 \times \frac{2}{3} = 113.000$ VOLY's. Dat 'kost' Nederland dus $113.000 \times 111.470 = 12,6$ miljard euro per jaar.

Deze supersimpele berekening levert een getal op dat goed past in de 18 miljard van Pointer, waarvan het grootste deel immers op conto van die verloren VOLY's komt.

Deze cijfers 'kloppen' dus, en toch zijn ze kletskoek. Want als iemand vroeger overlijdt dan had gekund, kost dat niemand iets. Degene die, in deze verwarde logica, recht heeft op $2/3 \times 111.470 = 74.313$ euro schadevergoeding, kan niet worden uitbetaald, wegens reeds overleden. Of is dit een pleidooi om de nabestaanden van iedere Nederlander die overlijdt 74.313 euro uit te keren?

Sterker nog, deze vroegtijdige sterfgevallen sparen geld uit, voor intensieve medische zorg en verblijf in een verzorgingstehuis. Deze 8 maanden levenswinst door schone lucht zou namelijk voor het overgrote merendeel terecht komen bij 75-plussers met een slechte gezondheid. Vieze lucht velt namelijk niet als een donderslag bij heldere hemel gezonde veertigers, vijftigers en zestigers, maar geeft chronisch zieken en krakkemikkige bejaarden het laatste zetje. In een hypothetisch Nederland met brandschone lucht zouden de kosten voor zorg aan chronisch zieken en bejaarden hoger zijn dan nu, omdat ze gemiddeld wat langer blijven leven.

Spookgeld

Datzelfde ongemakkelijke verschijnsel doet zich voor bij de maatschappelijke kosten van roken: zieke rokers zijn duur, maar ze gaan wel vroeg dood, zodat ze weinig kosten aan bejaardenzorg en AOW. Het is dus een reële mogelijkheid dat roken de samenleving als geheel kosten bespaart, zeker als je de opbrengst van de accijns op tabak meerekent. Van mij zult u geen goed woord over roken horen, maar zelfs dan faalt die quasi-objectieve rekenmethode om aan te tonen hoeveel zo'n slechte gewoonte de samenleving kost.

Meer in het algemeen geldt dat zulke 'wat als'-kostenberekeningen fundamenteel onzin zijn. Die pretenderen namelijk het Nederland van nu te vergelijken met een hypothetisch Nederland dat nooit heeft bestaan. Als Nederland ooit brandschone lucht had gehad en verder alles ongeveer hetzelfde als nu, dan had je echte data gehad om een vergelijking te maken. Maar de luchtverontreiniging was vroeger vele malen erger dan nu, en wordt nog steeds minder erg. Die 'kosten' aan verloren VOLY's zijn spookgeld dat door niemand wordt betaald, en door niemand ontvangen.

Ongeveer hetzelfde geldt voor die 8 maanden die wij volgens het RIVM allemaal korter zullen leven door luchtverontreiniging. Kortere dan wie? De levensverwachting van de Nederlander is de afgelopen eeuwen, en ook de laatste decennia nog, alleen maar gestegen (met een kleine dip door corona). Die Nederlanders die gemiddeld 8

maanden langer leefden dan wij, hebben nooit bestaan.

Het onderzoek van Pointer geeft ook precies de in die kringen gewenste uitkomst: de landbouw is 'de grootste boosdoener', en krijgt 7,1 miljard van die 18 miljard toegerekend, met name wegens de uitstoot van ammoniak. Rechtstreeks overlijdt in Nederland niemand aan ammoniak; volgens atmosfermodellen stimuleert ammoniak hoog in de lucht fijnstof, en dat fijnstof is een risicofactor voor luchtwegaandoeningen.

Stel, je zou voor waar aannemen, dat alleen al de uitstoot van de landbouw de Nederlander 3 maanden (7,1/18 x 8 maanden) aan levensverwachting kost. In plaats van nu gemiddeld 80 jaar, zouden we in Nederland zonder landbouw 80 jaar en 3 maanden oud worden. Huiskamervraag: hoe oud zouden we wereldwijd worden z onder landbouw?

Kinderen krijgen kost jaarlijks 13 miljard

Op dit punt aangekomen, gaan boerenhaters de discussie altijd verwateren door te zeggen dat de Nederlandse landbouw grotendeels voor de export produceert, en dat we voedsel best kunnen importeren. Ja, en dan moet Pointer die berekening overdoen voor de hele wereld.

Maar het wezenlijke punt is, dat alle maatschappelijke activiteiten ongewenste, en deels onvermijdelijke bij-effecten hebben. Auto-verkeer 'kost' 3 miljard euro per jaar aan verloren VOLY's door fatale verkeersongelukken. Ook dit is een fictieve kostenpost, die niets te maken heeft met werkelijk gemaakte kosten voor verkeersveiligheid.

Ongeveer net zo kost kinderen krijgen in Nederland de wereld jaarlijks 13 miljard euro, vanwege de uitstoot van CO2 die dit onvermijdelijk genereert. (165.000 x CO2-uitstoot van een Nederlander over het hele leven à 100 euro klimaatschade per ton). Misschien dat autochtone Nederlanders daarom nauwelijks nog kinderen krijgen: dat kun je de wereld toch niet aandoen?

Wetenschapsjournalist [Arnout Jaspers](#) is auteur van *De Stikstoffuik (2023)* en *De Klimaatoptimist (2024)*, over energietransitie in Nederland. De boeken zijn [HIER](#) en [HIER](#) te bestellen. Informatie voor media en boekhandel: info@blauwburgwal.nl.

Wynia's Week verschijnt drie keer per week, **156 keer per jaar**, met even onafhankelijke als broodnodige artikelen en columns, video's en podcasts. U maakt dat samen met de andere donateurs mogelijk. Doet u weer mee, **ook in het nieuwe jaar 2025**? Kijk [HIER](#). Hartelijk dank!